

УДК 339.9:656

DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.87.322682>

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Чугуєв Ю.О. аспірант (УкрДУЗТ)

Вантажні перевезення є одним з основних елементів в обміні товарами, але нові виклики в глобальній економічній системі створюють постійні проблеми для перевізників, змушуючи їх постійно адаптуватися до них. Ринок транспортно-логістичних послуг не є винятком, адже його розвиток безпосередньо залежить від стану світової торгівлі. У дослідженні наведено основні чинники, які впливають на глобальні ланцюги постачання. Зауважено, що трансформація світової економіки вимагає від суб'єктів господарювання постійного переосмислення підходів до поведінки на ринку. За таких умов учасники ринків ланцюгів поставок повинні змінюватися, розробляючи нові бізнес-моделі, які дозволять транспортним компаніям адаптуватися до викликів зовнішнього середовища. Зазначено, що «зелена» логістика є ключовим чинником ефективного розвитку ринку транспортно-логістичних послуг в сучасних умовах.

Ключові слова: економічна система, світова торгівля, транспортні послуги, «зелена» логістика, принципи розвитку транспортно-логістичного сектору

DETERMINANTS OF TRANSPORT AND LOGISTICS SERVICES MARKET DEVELOPMENT: GLOBAL CHALLENGES

Chuguyev Y.O. postgraduate (UkrDUZT)

In today's market conditions, global supply chains are affected by quite a few factors. Among them: sanctions against Russia, increasing production volumes on the territory of the United States in order to reduce dependence on China, in Europe, a change in legislation regarding the proper verification of supply chains, high uncertainty in supply chains, - greening of transportation processes. The future development of transport and logistics will depend on the further improvement of supply chains: in 2025, global supply chains will continue to stabilize, but shipping figures and port loading will be significantly lower. It will take some time to fully overcome the effects of the pandemic and supply disruptions caused by local military conflicts. Given the features of global economic and social transformation, changes in transport and logistics services will require the development and implementation of new business models that will allow transport companies to adapt to the changing economic environment. Greening is a key trend shaping supply chains and influencing the future development of the transport and logistics sector. Reducing greenhouse gas emissions by transport companies, which are forced to work according to new environmental and economic standards, requires the implementation of environmental management with an emphasis on environmental protection, which is a rather difficult task. One of the key principles of ecologically oriented business management is the achievement of both ecological and economic results through the implementation of the principles of "green" logistics. This is an increase in the environmental quality of products, a reduction in logistics cycles, an extension of the life cycle of goods, an effective use of production resources, a reduction in emissions and waste, optimization of the amount of products stored in warehouses, and storage and transportation costs. To successfully implement the principles of "green" logistics, transport companies need to create an independent environmental service responsible for monitoring and managing the flow of pollutants and waste, optimizing the use of resources and minimizing emissions and waste.

Keywords: *economic system, world trade, transport services, "green" logistics, principles of development of the transport and logistics sector*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Перевезення вантажів виступає одним з основних елементів у товарообміні, але нові виклики у глобальній економічній системі створюють постійні проблеми транспортним компаніям, до яких вони змушені адаптуватися.

Пандемія COVID-19 зробила значний вплив на трансформацію транспортно-логістичної сфери, перевівши її у нове русло діяльності. Он-лайн торгівля та експрес-доставка товарів отримали новий поштовх для розвитку. Адаптація транспортно-логістичні фірми для

забезпечення запитів клієнтів прагнуть як найшвидше доставити товари споживачам. При цьому досить часто попит переважає над перевізними здатностями транспортної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Розвиток світової економіки – це незмінний динамічний процес, на який впливає значна кількість чинників. Трансформація ринкового середовища під дією глобальних викликів завжди знаходила відображення у дослідженнях провідних науковців та практиків. Так, питанням розвитку логістичного ринку присвячено

роботи Погребняка А.Е., Кваші О. Є., Ткачової М. О., Шишкіна В. О., Ситника О.Ю., Ковалишина С. В. Чепелюка М. І. та ін. [1-6].

Смирнов І.Г., Зінчук Т., Паламарчук Т., Усюк Т., Горбач, Л., Рубан, О., Гуменюк, Я. та ін. [7-9] вивчали вплив «зеленої» економіки на стан світового ринку.

Обруч Г. В. Лук'яненко О.Д., Воронкова В.Г., Нікітенко В.О., Васильчук Г. М., Мержинський Є. К [10-13] досліджували роль цифровізації у розвитку міжнародних відносин.

Розвиток суспільства не зупинити: політико-економічні відносини, війни, катастрофи, науково-технічний прогрес, поява нових продуктів, технологій та винаходів- все це призводить до появи сучасних викликів для транспортно-логістичного бізнесу. Тому необхідні подальші дослідження, спрямовані на виявлення напрямів розвитку транспортно-логістичної сери.

Метою статті. Метою статті є вивчення впливу глобальних викликів на функціонування ринку транспортно-логістичних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах ринку на глобальні ланцюги постачання впливає низка причин, серед яких [14]:

- санкції проти росії, які призвели до зміни маршрутів торговельних потоків, зниження ефективності торгівлі та збільшення морських миль на користь танкерних перевезень;

- збільшення обсягів виробництва на території США з метою зменшення залежності від Китаю;

- в Європі зміна законодавства щодо належної перевірки ланцюгів поставок, що може вплинути на маршрути поставок;

- висока невизначеність у ланцюгах поставок. Це пов'язано зі структурним дефіцитом робочої сили на ринку праці, тоді як посилення (екстремальних) погодних явищ, пов'язаних зі зміною клімату, також збільшує ризик перебоїв;

- екологізація перевізних процесів, що призводить до зміни маршрутів постачання, перегляду ролі логістичного забезпечення, трансформації транспортних послуг.

На рис. 1 наведено показники стану світової торгівлі за останніх роки.

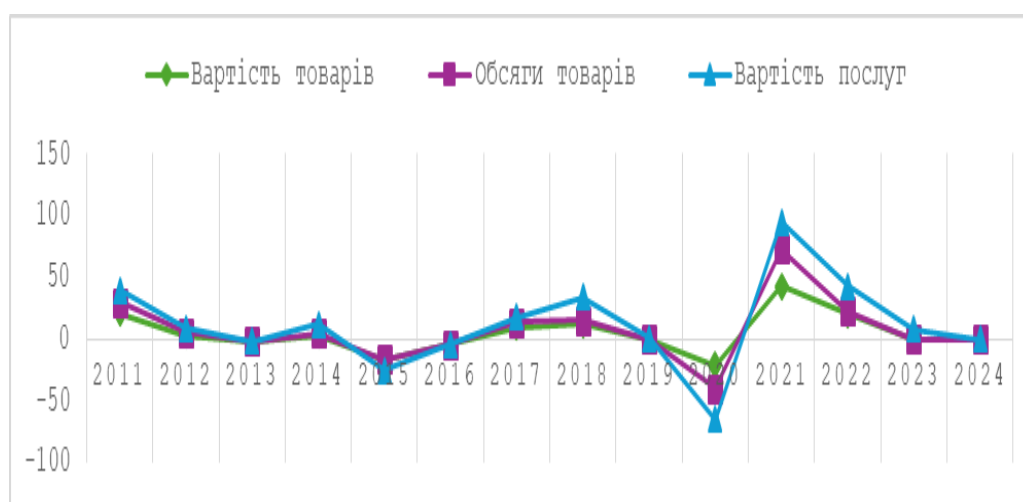

Рис. 1 Світові тенденції торгівлі за період 2011-2024 рр., % (побудовано автором на основі джерела [15])

Як видно з рис. 1, на світову торгівлю у 2011-2024 роках впливала низка важливих факторів [16]:

- у 2020 році світова торгівля зазнала одного з найбільших падінь через регулювання Covid, яке було більш серйозним, ніж фінансова криза 2008-2009 років та економічна нестабільність 2015 року;

- спад торгівлі був нетривалим: вже у 2021 році обсяги торгівлі відновилися і досягли найвищого рівня за аналізований період завдяки потужному відновленню світового попиту та зростанню цін на сировинні товари;

- у 2022 році, особливо в другій половині року, загострення геополітичних конфліктів, зокрема військове вторгнення росії в Україну та посилення геополітичної напруженості, призвело до зниження обсягів світової торгівлі та зростання невизначеності у світовій економіці;

- у 2023 році світова торгівля увійшла в нову фазу, її показники були значно нижчими, ніж у попередньому році. Це зумовлено збереженням економічних ризиків, геополітичною напруженістю, серед яких торгова війна між США та Китаєм, падінням цін на сировинні товари та нестабільною економічною динамікою.

У найближчому майбутньому вищезазначені фактори, на жаль, лише гальмуватимуть темпи зростання торгівлі. Так, після великого ажіотажу пов'язаного з закінченням пандемії Covid ринок поступово стабілізувався, а через зниження промислового виробництва і уповільнення економіки навіть погіршив свої основні показники.

Слід зазначити, що майбутній розвиток транспорту і логістики залежатиме від подальшого вдосконалення ланцюгів поставок: у 2025 році глобальні ланцюги поставок продовжать стабілізуватися, але показники судноплавства і завантаження

портів будуть значно нижчими. Знадобиться певний час для повного подолання наслідків пандемії та перебоїв у постачанні, спричинених локальними військовими конфліктами [17].

З огляду на особливості глобальної економічної та соціальної трансформації, зміни в транспортних і логістичних послугах вимагатимуть розробки та впровадження нових бізнес-моделей, які дозволять транспортним компаніям адаптуватися до мінливого економічного середовища [18].

На рис. 2 показано основні принципи розвитку транспортно-логістичного сектору в сучасному контексті.

На нашу думку, екологізація є ключовим трендом, що формує ланцюги поставок, особливо в ЄС, і впливає на майбутній розвиток транспортно-логістичного сектору. Зокрема, реалізація програми «Нуль викидів до 2050 року», декарбонізація та перехід транспортних потоків на більш «зелені» види транспорту змусять транспортні компанії шукати та впроваджувати рішення, пов'язані з переходом на нові технології та використання сучасних транспортних засобів. Водночас слід враховувати, що пріоритетність принципів «зеленої» економіки залежить від низки факторів, зокрема фінансових обмежень, технологічної відсталості та опору інноваціям з боку клієнтів і компаній. Вирішення цих проблем вимагає стратегічного планування впровадження принципів «зеленої» логістики та просування екологічної культури в компаніях і на всіх рівнях суспільства [8].

Зменшення викидів парникових газів транспортними компаніями, які змушені працювати за новими екологічними та економічними стандартами, вимагає впровадження екологічного менеджменту з акцентом на охорону навколишнього середовища, що є досить складним завданням [19].

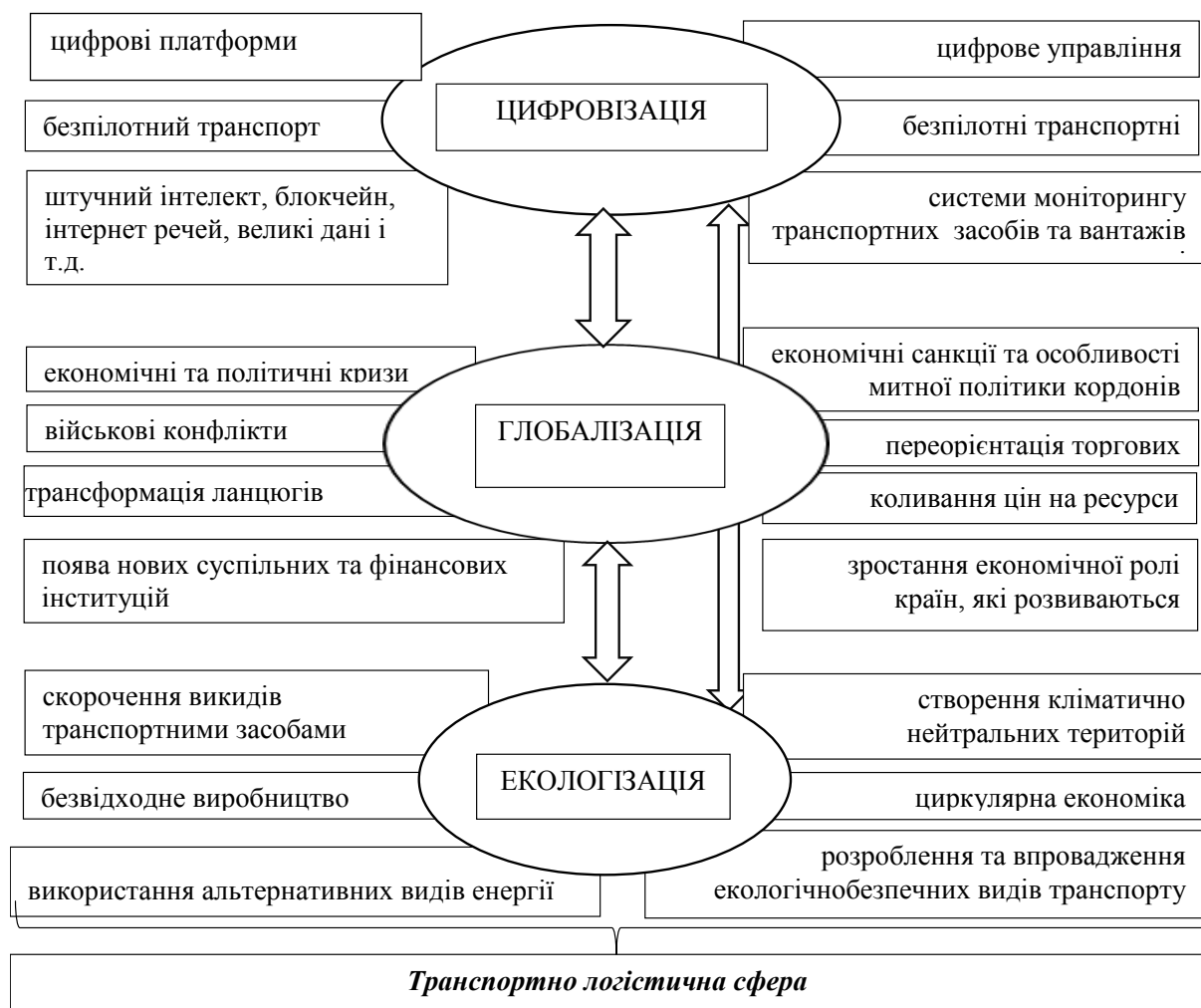

Рис. 2. Головні принципи розвитку транспортно-логістичної сфери (розробка автора)

Одним з ключових принципів екологічно орієнтованого управління бізнесом є досягнення як екологічних, так і економічних результатів за рахунок впровадження принципів «зеленої» логістики. Це підвищення екологічної якості продукції, скорочення логістичних циклів, подовження життєвого циклу товарів, ефективне використання виробничих ресурсів, скорочення викидів і відходів, оптимізація кількості продукції, що зберігається на складах, витрат на зберігання і транспортування [9].

Принципи «зеленої» логістики вимагають системного підходу до встановлення логістичних цілей, які

дозволяють компаніям оптимізувати потоки товарів і матеріалів, ефективно управляти відходами, утилізувати вторинні матеріальні ресурси і скоротити споживання газу та енергії.

Для успішного впровадження принципів «зеленої» логістики транспортним компаніям необхідно створити незалежну екологічну службу, відповідальну за моніторинг і управління потоками забруднюючих речовин і відходів, оптимізацію використання ресурсів і мінімізацію викидів і відходів.

Висновки. Отже, узагальнюючи наведене вище, варто відзначити, що трансформація світової економіки

призводить до зростання потреби суб'єктів господарювання постійно переглядати моделі поведінки на ринку. Ринок транспортно-логістичних послуг не став винятком тим більше, що його розвиток на пряму залежить від стану світової торгівлі.

В умовах трансформації світового ринку ланцюги постачань повинні змінюватися шляхом формування нових бізнес-моделей, котрі дозволяють транспортним компаніям адаптуватися до викликів зовнішнього середовища. Серед ключових чинників такої адаптації є екологізація, побудована на засадах «зеленої» логістики.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Погребняк А.Е. Безпека та особливості функціонування ланцюгів поставок в умовах ризику. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2022. №35. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/641/588>
2. Кваша О. Є. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 112–117
3. Ткачова М. О., Шишкін В. О. Управління логістичним потенціалом підприємства в умовах глобалізації економічного середовища. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки.* 2018. № 31. С. 137-140.
4. Ситник О.Ю. Логістичні виклики для експортерів в умовах воєнного конфлікту. *Вісник логістики.* 2023. №3. С. 16-24.
5. Ковалишин С. В. Стратегії розвитку логістичних компаній в умовах глобалізації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2023. Вип. 37. С. 96 – 104.
6. Чепелюк М. І. Інструментарій стратегічного управління в контексті сучасних концепцій та трендів світового економічного розвитку: монографія. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. 396 с.
7. Смирнов І.Г. Геоекологічна орієнтація управління логістикою виробничо-сервісних систем. *Часопис соціально-економічної географії.* 2013. № 2. Т. 15. С. 11–16 URL: <https://periodicals.karazin.ua/socsecongeo/issue/view/119/539>.
8. Зінчук Т., Паламарчук Т., Усюк Т. Діалектика розвитку «зеленої економіки» в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство.* 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-86>
9. Горбач, Л., Рубан, О., Гуменюк, Я. Зелена економіка та сталі виробництва в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство.* 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-8>
10. Обруч Г. В. Цифровізація як ключовий мегатренд трансформації глобального економічного середовища. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка.* 2020. Т. 25. Вип. 1 (80). С. 163-170.
11. Лук'яненко О.Д. Інноваційні фактори глобальної конкурентоспроможності: монографія. К.: КНЕУ, 2015. 298 с.
12. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика : монографія за ред. д. філософ. н., проф. В. Г. Воронкової, д. е. н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів - Торунь : Liha-Pres, 2023. 816 с.
13. Нікітенко В. О., Васильчук Г. М., Мержинський Є. К. Мережева економіка як чинник підвищення ефективності цифровізації у контексті розвитку цифрового суспільства від 1G до 5G. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers / ed. V. Voronkova.*

Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica". 2022. V. 10 (87). P. 112–121.

14. Ключові зміни у транспортно-логістичній галузі в 2024 році. *trans.info: веб-сайт*. URL: <https://trans.info/ua/klyuchovi-zminy-u-transportno-lohistychniy-haluzi-v-2024-rotsi-381521>

15. Key Statistical and International Trade Trends 2023. *unctad.org : веб-сайт*. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab2024d1_en.pdf

16. Міжнародна логістика: ключові виклики та можливості в епоху глобалізації. *goodwaytrans.com: веб-сайт*. URL: <https://goodwaytrans.com.ua/news/mizhnarodna-logistyka-klyuchovi-vyklykuta-mozhlyvosti-v-epohu-globalizaciyi/>

17. Трушкіна Н. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління логістичною діяльністю підприємства. *Міжнародний науковий електронний журнал*. 2019. Вип. 5. № 4. С. 156–172.

18. Дикань В. Л. Національна модель індустріального розвитку країни: організаційно-управлінський аспект. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. № 81-82. С. 11-34.

19. Каличева Н.Є. Концептуальні положення управління еколого-економічним розвитком підприємств залізничного транспорту. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. Вип. 43. С. 110-113.

REFERENCES

1. Pohrebniak A.E. (2022). Bezpeka ta osoblyvosti funktsionuvannya lantsiuhiv postavok v umovakh ryzyku [Security and peculiarities of supply chain operation in risk conditions]. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law. The series is economical. Legal series*, no. 35. Available at: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/641/588>

2. Kvasha O. Ye. (2019). Ukraina ta YeYe: problemy ta perspektyvy intehratsii v

suchasnykh umovakh. [Ukraine and the EU: problems and prospects of integration in modern conditions]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University: series: International Economic Relations and World Economy*, vol. 23, part 1, pp. 112–117.

3. Tkachova M. O., Shyshkin V. O. (2018). Upravlinnia lohistychnym potentsialom pidpriemstva v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho seredovyscha. [Management of the logistics potential of the enterprise in the conditions of globalization of the economic environment]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser.: Economic Sciences*, no. 31, pp. 137-140.

4. Sytnyk O.Iu (2023). Lohistychni vyklyky dlia eksporteriv v umovakh voiennoho konfliktu. [Logistical challenges for exporters in the conditions of military conflict]. *Bulletin of logistics*, no. 3, pp. 16-24.

5. Kovalyshyn S. V. (2023). Stratehii rozvytku lohistychnykh kompanii v umovakh hlobalizatsii. [Development strategies of logistics companies in the conditions of globalization]. *Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. The series is economical. Legal series*, vol. 37, pp. 96 – 104.

6. Chepeliuk M. I. (2021). Instrumentarii stratehichnoho upravlinnia v konteksti suchasnykh kontseptsii ta trendiv svitovoho ekonomichnoho rozvytku: monohrafiia. [Toolkit of strategic management in the context of modern concepts and trends of world economic development: monograph]. Kharkiv: FOP Liburkina L.M., (in Ukrainian).

7. Smyrnov I.H. (2013). Heoekolohichna oriantatsiia upravlinnia lohistykoiu vyrobnycho-servisnykh system. [Geoecological orientation of logistics management of production and service systems]. *Journal of socio-economic geography*, no. 2, t. 15, pp. 11–16 Available at: <https://periodicals.karazin.ua/socecongeo/issue/view/119/539>.

8. Zinchuk T., Palamarchuk T., Usiuk T. (2022). Dialektyka rozvytku «zelenoi

ekonomiky» v umovakh hlobalizatsii. [The dialectics of the development of the "green economy" in the conditions of globalization]. *Economy and society*, no. 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-86>

9. Horbach, L., Ruban, O., Humeniuk, Ya. (2024). Zelena ekonomika ta stale vyrobnytstvo v umovakh hlobalizatsii. [Green economy and sustainable production in the conditions of globalization]. *Economy and society*, no. 59. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-8>

10. Obruch H. V. (2020). Tsyfrovizatsiia yak kliuchovyi mehatrend transformatsii hlobalnoho ekonomichnoho seredovyshcha. [Digitization as a key megatrend in the transformation of the global economic environment]. *Bulletin of Odessa National University. Series: Economy*, vol. 1 (80), t. 25, pp. 163-170.

11. Lukianenko O.D. (2015). Innovatsiini faktory hlobalnoi konkurentospromozhnosti: monohrafiia. [Innovative factors of global competitiveness: monograph]. K.: KNEU, (in Ukrainian).

12. Tsyfrova transformatsiia promysloвого menedzhmentu: teoriia i praktyka : monohrafiia za red. d. filosof. n., prof. V. H. Voronkovoї, d. e. n., prof. N. H. (2023). [Digital transformation of industrial management: theory and practice: monograph]. Lviv - Toruń: Liha-Press, (in Ukrainian)

13. Nikitenko V. O., Vasylchuk H. M., Merzhynskiy Ye. K. (2022). Merezheva ekonomika yak chynnyk pidvyshchennia efektyvnosti tsyfrovizatsii u konteksti rozvytku tsyfrovoho suspilstva vid 1G do 5G. [Network economy as a factor in increasing the effectiveness of digitalization in the context of the development of a digital society from 1G to 5G]. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house "Helvetica"*, vol. 10 (87), pp. 112–121.

14. Kliuchovi zminy u transportno-lohistrychnii haluzi v 2024 rotsi. [Key changes in the transport and logistics industry in 2024.]. *trans.info: site*. Available at: <https://trans.info/ua/klyuchovi-zminy-u-transportno-lohistrychniy-haluzi-v-2024-rotsi-381521>

15. Key Statistical and International Trade Trends 2023. [Key Statistical and International Trade Trends 2023]. *unctad.org: site* Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab2024d1_en.pdf

16. Mizhnarodna lohistryka: kliuchovi vyklyky ta mozhlyvosti v epokhu hlobalizatsii. [International logistics: key challenges and opportunities in the era of globalization]. *goodwaytrans.com.ua: site* Available at: <https://goodwaytrans.com.ua/news/mizhnarodna-logistyka-klyuchovi-vyklyky-ta-mozhlyvosti-v-epokhu-globalizaciyi/>

17. Trushkina N. (2019). Udoskonalennia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia lohistrychnoiu diialnistiu pidpryemstva. [Improvement of the organizational and economic mechanism of managing the logistics activities of the enterprise]. *International scientific electronic journal*. vol.5, no. 4. pp. 156–172.

18. Dykan V. L. (2023). Natsionalna model industrialnoho rozvytku krainy: orhanizatsiino-upravlinskyi aspekt. [National model of industrial development of the country: organizational and management aspect]. *Herald of the economy of transport and industry*, no. 81-82, pp. 11–34.

19. Kalycheva N.Ie. (2020). Kontseptualni polozhennia upravlinnia ekoloho-ekonomichnym rozvytkom pidpryemstv zaliznychnoho transportu. [Conceptual provisions of management of ecological and economic development of railway transport enterprises]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and management*, vol. 43, pp. 110-113.